

ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ГНАТЮКА

СЛАПЧУК ВАСИЛЬ ДМИТРОВИЧ

УДК X821].161.2–1.09+821.161.1-1.09](043.3)

**НАЦІОНАЛЬНИЙ ОБРАЗ СВІТУ
У ТВОРЧОСТІ ПОЕТІВ-ШІСТДЕСЯТНИКІВ
(М. ВІНГРАНОВСЬКИЙ І А. ВОЗНЕСЕНСЬКИЙ)**

10.01.05 – порівняльне літературознавство

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата філологічних наук

Тернопіль – 2011

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі польської філології Волинського національного університету імені Лесі Українки.

Науковий керівник: доктор філологічних наук, професор
ОЛЯНДЕР Луїза Костянтинівна,
Волинський національний університет
імені Лесі Українки,
завідувач кафедри польської філології.

Офіційні опоненти: доктор філологічних наук, професор
АСТАФ'ЄВ Олександр Григорович,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка, професор;

кандидат філологічних наук, доцент
ПАСІЧНИК Олена Василівна,
Кременецький обласний гуманітарно-
педагогічний інститут
імені Тараса Шевченка, доцент.

Захист відбудеться 20 травня 2011 року о 10.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 58.053.02 у Тернопільському національному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка (вул. М. Кривоноса, 2, м. Тернопіль, 46027).

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (вул. М. Кривоноса, 2, м. Тернопіль, 46027).

Автореферат розіслано 15 квітня 2011 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

І. В. Папуша

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Українське і російське шістдесятництво дотепер не вивчалось з позицій компаративістики, хоча як явище неординарне від самого його зародження і по сьогоднішній день перебуває якщо не в самому центрі зацікавлень критики й літературознавства, то принаймні ніколи не зміщалося на маргінеси. Це пояснюється тим, що шістдесятництво не вичерпалось у своєму ідейному й художньо-філософському виявленні і не залишилось прикріпленим тільки до певного періоду історії літератури. Чимало шістдесятників є активними учасниками сучасного літературного процесу: в українській літературі – це І. Драч, С. Йовенко, Ліна Костенко, Б. Олійник, Д. Павличко та інші, в російській – Є. Євтушенко, О. Кушнер та інші.

Про витоки українського шістдесятництва, яке викликає значний інтерес дослідників, чимало написано самими учасниками руху – І. Дзюбою, Є. Сверстюком, М. Коцюбинською та багатьма іншими. Українські літературознавці В. Брюховецький, М. Ільницький, Т. Салига, М. Слабошпицький (перелік дослідників можна продовжувати) створили цілу низку літературних портретів найяскравіших митців цього покоління.

Проблематика шістдесятництва багатоаспектна. Один із аспектів був розглянутий 1997 р. Інститутом літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України, який разом зі Спілкою письменників України провів конференцію «Шістдесятництво як явище, його суспільно-естетична природа, витоки й наслідки»; матеріали цієї конференції було висвітлено газетою «Літературна Україна» та журналом «Слово і час». Пізніше цей часопис подав ґрунтовні статті Н. Зборовської «Шістдесятники» (1999) і «Стильовий портрет шістдесятництва» (2001), а журнал «Сучасність» видрукував проблемну статтю О. Пахльовської «Українські шістдесятники: філософія бунту» (2000). У подальшому окремі публікації набули дискусійного характеру, перемістившись у площину «батьки – діти»: це статті В. Медведя «Шістдесятництво: міт і реальність» (1997), В. Єшкілева «Містерія справедливості» (2001), А. Дністрового «„Шістдесятники” – „девіантності”: тяглість, розриви, конфронтація?» (2001).

Але материк поезії шістдесятників настільки масштабний і унікальний в усьому комплексі суто літературних та дотичних до них політичних проблем, що й досі залишається у працях літературознавців неохопленим у всій повноті. Так, вагомі дослідження С. Павличко «Дискурс модернізму в українській літературі» (1999) та А. Білої «Український літературний авангард: пошуки, стильові напрями» (2006) аналізують лише доробок Нью-Йоркської групи. Поза увагою дослідниць лишається така проблема, як новаторство поетів-шістдесятників.

Підтвердженням актуальності теми шістдесятництва є недавня дискусія у «Літературній Україні» між М. Наєнком («Шістдесятництво: в історії і в сучасності») і В. Яременком («Задусене відродження в

історії і в сучасності»). Ця дискусія засвідчує потребу глибшого художньо-філософського осмислення проблематики творчості шістдесятників.

Отже, аналіз цих праць доводить, що передусім дослідники виявляють постійний інтерес до дискурсу літератури шістдесятництва: здійснюються спроби встановити природу явища, окреслити його стилеві моменти, схарактеризувати художньо-філософську систему творів письменників, з'ясувати співвідношення реальності й міфу, розглянути шістдесятництво в контексті сьогодення. Настав час поглиблення і деталізації в літературознавстві теми шістдесятництва. Особливої актуальності набувають у цьому плані компаративістські дослідження, які дозволяють розглядати явище шістдесятництва не лише в контексті однієї національної літератури, а й відкривають можливість для зіставлень його проявів в інших літературах, тобто для аналізу явища в усіх його міжлітературних взаємозумовленостях і взаємозв'язках.

Загально визнано, що свої естетичні вподобання поети-шістдесятники пов'язували з модерністськими художніми досягненнями вітчизняної та світової літератури. Незважаючи на те, що новим віянням найбільш гостро протистояли не так поборники літературної традиції, як прибічники ідеологічних догм та канонів, відбувся певний прорив: шістдесятники відстояли право на «переступ традиції» не лише для себе, а й для своїх наступників, забезпечивши правомірність поетичного інакомислення.

Для нас особливий інтерес становить створення шістдесятниками національного образу світу – це один із найважливіших аспектів їхньої творчості, який визначає національну ідентифікацію слов'янських літератур, зокрема української та російської. У такому вимірі дослідження шістдесятництва раніше не проводилися, у зв'язку з чим дисертація набуває особливої **актуальності**.

Розгляд матеріалу в дисертації спрямований на те, щоб відійти від звичних паралелей типу: Тичина – український Маяковський, Драч – український Вознесенський і т. д., що підкреслювало ніби вторинність української літератури. Постаті поетів – М. Вінграновського та А. Вознесенського обрано для зіставлення не стільки за подібністю, скільки за відмінністю. Спільним для них був хронотоп шістдесятництва, а також деякі геополітичні чинники: приналежність до однієї держави, підневільність єдиному політичному устроєві. Відрізняє цих поетів походження з різних етносів і те, що один з них належав до поневоленої нації, а другий – до панівної.

У літературознавчих працях, присвячених шістдесятництву, ще не приділялася належна увага створенню національних образів світу ні в українській, ні в російській літературах у компаративістському вимірі. Проте зіставлення цих образів є основною проблемою, вирішення

якої дає змогу з'ясувати не тільки їхню типологічну подібність, а й своєрідність, яка збагачує різнобарвну загальнолюдську картину світу. Тому тема кандидатської дисертації важлива й у теоретичному, і в історико-літературному планах.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано в руслі комплексного дослідження проблеми «Польський мовно-літературний процес і європейський контекст» на кафедрі польської філології Інституту філології та журналістики Волинського національного університету імені Лесі Українки. Робота пов'язана і з проблематикою наукової лабораторії «Слов'янські літератури: проблеми, пошуки, перспективи вивчення», що працює при кафедрі. Тема дисертації узгоджена координаційною радою при Інституті літератури НАН України імені Т. Г. Шевченка (протокол № 3 від 30 червня 2009 р.), затверджена на засіданні вченої ради Волинського національного університету імені Лесі Українки (протокол № 12 від 29 червня 2006 р.).

Мета дисертації полягає в тому, щоб через зіставлення творчості представників українського та російського шістдесятництва – М. Вінграновського й А. Вознесенського – схарактеризувати типологічні збіги й відмінності у творенні національного образу світу.

Мета дисертації зумовила її **завдання**:

- розглянути теоретичні засади дослідження національних образів світу з урахуванням критеріїв, які дозволяють розрізнити загальнолюдський, національний та авторський образи світу частково як опозиційні, частково як паралельні світогляди; розкрити закономірності створення й функціонування образів світу у художньому творі;

- проаналізувати основні тенденції та базові аспекти створення національних образів світу в українських та російських поетів-шістдесятників;

- схарактеризувати національні образи світу в загальнолюдському та національному аспектах через зіставлення творчості М. Вінграновського та А. Вознесенського, встановивши мотивацію вибору пріоритетних духовних цінностей і спосіб їх художньо-філософського освоєння у світлі рецептивної естетики;

- провести порівняльний аналіз часової та просторової організації художнього світу поезій М. Вінграновського та А. Вознесенського;

- окреслити варіанти протиставлення природи, культури і цивілізації у поезії М. Вінграновського та А. Вознесенського в умовах науково-технічної революції;

- дослідити через особливості поетики етнообрази та національні стереотипи як один із засобів творення національного образу світу;

- охарактеризувати колористичну палітру в художніх системах М. Вінграновського та А. Вознесенського, ритмомелодику їхніх творів;

– проаналізувати рецепцію художнього образу світу М. Вінграновського у російськомовних перекладах його поезій та А. Вознесенського – в україномовних.

Об’єктом дослідження в дисертації є поетичні і прозові твори М. Вінграновського та А. Вознесенського, а також переклади творів М. Вінграновського російською мовою та творів А. Вознесенського – українською.

Предмет дослідження – національний образ світу в художніх системах М. Вінграновського та А. Вознесенського.

У процесі дослідження були використані такі **методи**, як історико-літературний, типологічний, порівняльно-історичний, імагологічний.

Методологічну основу аналізу становлять праці у галузі компаративістики О. Веселовського, Д. Чижевського, Д. Наливайка та ін., а також теоретичні праці О. Потебні, М. Бахтіна, М. Бердяєва, Г. Гачева, У. Еко, Д. Лихачова, Ю. Лотмана, В. Топорова, О. Шпенглера, К.-Г. Юнга, Е. Фромма та ін. У дисертації використано монографії і статті М. Жулинського, І. Дзюби, Р. Гром’яка, В. Будного, М. Ільницького, Л. Оляндера, О. Веретюк, Т. Салиги, Р. Зорівчак та ін.

Новизна роботи полягає в тому, що в ній уперше досліджено національні образи світу у творчості М. Вінграновського та А. Вознесенського у компаративістському вимірі, розкрито типологічні й своєрідні риси цих образів. Зіставлено поетику оригінальних і перекладених текстів названих авторів.

Практичне значення отриманих результатів. Матеріали дисертаційної роботи можуть використовуватись у курсах історії української та зарубіжної літератури, теорії літератури, у програмах спецкурсів та спецсеминарів, у подальших наукових дослідженнях.

Апробація результатів дисертації. Робота обговорювалася на засіданнях кафедри польської філології Волинського національного університету ім. Лесі Українки, на заняттях лабораторії «Слов’янські літератури: проблеми, пошуки, перспективи вивчення», що працює при кафедрі. Основні положення дисертації були оприлюднені на міжнародній науковій конференції «Польська, українська, білоруська та російська літератури в європейському контексті» (Луцьк, 30-31 жовтня 2007 р.); на ІХ Всеукраїнській науково-теоретичній конференції «Українська література: духовність і ментальність» (Кривий Ріг, 16-17 жовтня 2009 р.); на міжнародній науково-теоретичній конференції «Мультилогос літератур світу» (Кривий Ріг, 7-8 травня 2010 р.).

Публікації. За матеріалами дисертації опубліковано 10 наукових статей у фахових виданнях, затверджених ВАК України.

Обсяг і структура роботи: дисертація складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків та списку використаних джерел, що налічує 301 найменування. Обсяг основного тексту дисертації – 183 сторінок машинопису.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **Вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, вказано на її зв'язок з тематичними планами установи, визначено об'єкт та предмет роботи, сформульовано мету і завдання, окреслено теоретико-методологічні засади, з'ясовано наукову новизну та практичне значення результатів дослідження, подано відомості про апробацію результатів у доповідях на наукових конференціях і в публікаціях у фахових виданнях, вказано на її структуру та обсяг.

У **першому розділі «Поняття національного образу світу в теоретичному аспекті»** розглянуто загальні проблеми формування національного образу світу, починаючи від міфопоетичних часів і до сьогодення; досліджено особливості його творення українськими та російськими поетами-шістдесятниками; проаналізовано твори М. Вінграновського та А. Вознесенського у світлі рецептивної естетики.

У **підрозділі 1.1. «Загальнолюдський, національний та авторський образи світу»** розглянуто базові чинники, що впливають на їх формування. Образи світу ніколи не залишалися статичними і достатньо цілісними – вони постійно видозмінювалися, пов'язуючись, як відомо, зі світоглядом людини у трьох його основних типах: житейському (буденному), релігійному і філософському. Лише у пору формування міфопоетичної моделі світу уявлення людини про нього набуло монотипної форми, в якій філософія впливала з релігії, а релігія була, в свою чергу, невід'ємним складником повсякденного життя. Можна вважати, що міфопоетична модель світу характеризується як загальнолюдська.

На нашу думку, і сучасний образ світу має певною мірою міфопоетичний характер: він не є дзеркальним відбитком дійсності, тому що будь-яка дійсність, навіть щось реально зрима, перевірене на дотик, сприймається радше «на віру», аніж як щось доказове. Образ багато в чому домислюється, залежачи від уяви, пам'яті та інших психофізіологічних характеристик суб'єкта, який пізнає дійсність, отже, трансформується, врешті міфологізується.

Сучасні народи зближені цивілізацією, а культурою відмінні (Г. Гачев). Загальнолюдське формується у пункті зіткнення спільних інтересів та зацікавлень народів. У свідомості кожного народу створюються певні образи інших народів, які втілюються літературою – ці процеси досліджуються такою галуззю компаративістики, як імагологія. Національне (*Своє*) сприймається народом насамперед на інтуїтивному рівні, підсвідомо, окремі чинники національного носять ознаки сакрального. Загальнолюдське – це також *Своє*, тільки засвоєне раціонально, і визнається таким свідомо. Національне визнається як базове, а загальнолюдське – як надбудовне (С. Кримський). Національні образи світу різняться тим, що певні цінності, спільні для всіх народів, у кожного з них перебувають у специфічних співвідношеннях.

Справжня творчість неможлива без індивідуального бачення світу: кожен талановитий письменник відзначається своєрідним світосприйняттям – в національному чи загальнолюдському він водночас виявляє і *Своє*, особисте. Загальнолюдський, національний та авторський образи світу у поетів-шістдесятників не декларативні, а зумовлені природою самовираження митців та ідеєю творів. Компаративістський підхід дозволив розкрити закономірності формування образу світу в них, з'ясувати його функції в світоглядній та художній системах їхнього літературного доробку.

У підрозділі 1. 2. «**Національні образи світу у творах українських та російських поетів-шістдесятників**» зіставляються вірші поетів-шістдесятників – *українських* (М. Вінграновського, В. Симоненка, Б. Олійника, Л. Костенко, Д. Павличка, І. Драча, В. Коротича, В. Стуса) та *російських* (А. Вознесенського, Б. Ахмадуліної, Р. Рождественського, Є. Євтушенка, О. Кушнера, Й. Бродського, М. Рубцова). Доведено, що національний образ світу в їхніх творах розкривається насамперед через національну ідентифікацію, дослідження й порівняння *Свого* та *Чужого*. Не існує націй, для яких національні чинники повністю втратили б визначальний смисл. Національна самоідентифікація однаково актуальна і для українських, і для російських поетів-шістдесятників. Цей аспект у процесі створення національного образу світу для них є опорним, проте художньо осмислюється ця проблематика по-різному.

Для українських поетів-шістдесятників характерна певна зосередженість на «національній нереалізованості», тоді як для російських авторів притаманний відгомін «національного месіанства». Ці властивості відбилися на характері національного образу світу в обох літературах.

Для українських поетів-шістдесятників національні духовні цінності є пріоритетними. Образ народу в їхній творчості є ключовим. Він є світом і світлом, духовним вмістом, що наповнює інше священне поняття – поняття Вітчизни, України. Цей образ визначає світобачення українських поетів-шістдесятників. Народ і особистість в їхній художній системі – два космоси, великий і малий, які органічно взаємодіють. Ця думка найбільш виразно простежується у Б. Олійника і В. Стуса, котрий ставить питання не лише відповідальності особистості перед народом, а й відповідальності особистості перед народом. Олійникове «Я весь у нього. Весь він у мені» недвозначно вказує на зв'язок поета зі своїм народом, як і експресивний рядок М. Вінграновського «Цей народ із крові і землі <...> / Він мій, він я, він – світ в моїм чолі <...>».

У творчості українських поетів-шістдесятників розкрито складні нагальні проблеми сучасної нації. Одна з них полягає в ому, що у свідомості етноносіїв порушено цілісність національного образу світу, однією з головних причин чого є крайній індивідуалізм, коли кожен з них бачить тільки себе уособленням народу. Треба врахувати також і «кризу самоідентифікації національно дезорієнтованої частини суспільства», про яку говорить Л. Костенко, існує і криза національно

зорієнтованої частини, яка перебуває у меншості. Крім того, на думку Д. Наливайка, проблема ускладнюється існуванням всередині нації внутрішньої опозиції *Свій – Чужий*.

Для російської літератури національна тема також перебуває у колі її основних інтересів, проте з причин інших, ніж у народів, які зазнали національного гніту. Те, що російська нація сформувалася під впливом панування імперської ідеології не могло не позначитися на її ментальності. Проте служіння літератури «Російській Ідеї» не завжди означало служіння владі. Ні О. Пушкін, автор вірша «Клеветникам России», ні Ф. Достоєвський, котрий бачив Росію на чолі об'єднаних слов'ян, не були з владою у надто дружніх стосунках. І для поетів Срібного віку, творчість яких мала значний вплив на шістдесятників, «Ідея Росії» була тим азимутом, за яким вони звіряли власний поетичний поступ. Хоча поети-шістдесятники визнавали ганджі своєї Вітчизни, називаючи її кабацькою, п'яною, злиденною, але водночас убачали в ній якесь майже містичне призначення, що дозволяло їй претендувати на світову місію.

Російські поети-шістдесятники продовжили традиції своїх попередників. Так, творчість Б. Ахмадуліної, О. Кушнера, Й. Бродського, А. Вознесенського, характеризується, говорячи словами О. Мандельштама, свого роду «синтетичною народністю», яка не схиляє голову перед фактом національної самосвідомості, а здіймається над ним в суверенній особистості, самобутній, а тому національній.

Ці узагальнені положення, які виражають типологічні підходи до створення національних образів світу у творчості українських та російських поетів-шістдесятників, розкриваються в наступних підрозділах дисертації

У підрозділі 1.3. «Твори М. Вінграновського та А. Вознесенського в інтерпретації критиків і читачів» зроблено огляд критичних відгуків на твори українського та російського поетів – І. Дзюби, М. Ільницького, М. Моренця, Т. Салиги, Л. Талалая, Л. Тимофєєва, Ю. Моріц, Л. Озерова М. П'яних та ін. Розгляд статей і монографій, а також роздумів «звичайного читача» (за висловом Р.Гром'яка, Є.Барана) – тут треба враховувати книгу Г. Сивоконя «Художня література і читач» (К., 1971) – є важливим тому, що буття художнього твору проходить через два етапи: перший – створення тексту, реалізація письменником свого задуму, другий – багаторівневе сприйняття його реципієнтом, в тому числі й сприйняття естетичне, на що вказує М. Ігнатенко в монографії «Читач як учасник літературного процесу» (К., 1980). Художньо-філософське значення твору виявляється в діалозі, що відбувається між авторським текстом і свідомістю реципієнта, між автором і читачем, який «матеріалізує і втілює соціальні, естетичні запити, що виробляються даним суспільством в даний час» (Г. Сивокінь).

Виявлено, що в обох поетів значно більше спільного, ніж прийнято вважати. Так, Р.Гром'як говорить про М. Вінграновського, «що він відчуває людину – кожним оголеним нервом», подібно

характеризують А. Вознесенського Л. Озеров і Є. Євтушенко. Метафоричний вислів *Оголений нерв* визначає головну рису творчості обох поетів. Поезія А. Вознесенського, на думку В. Новикова – це «прищеплення болю»: автор проживає і пропонує співпережити читачеві найтрагічніші ситуації сьогодення окремої людини й імовірні варіанти майбутнього людства, апелюючи не так до розуму, як до чуття. Критики помічають, що трагічність світу відчувається поетом як відсутність бажаного відгуку, відлуння, як незустріч у тунелі, що його копають насупроти один одному. На думку критиків, А. Вознесенський – із тих поетів, які не страшаться видатися суперечливими. Звертаючись до контрастних виявів життя, автор зобразив благородство і нищість, непорочність і розпусту, подвиги у часи поразок і боягузтво на тлі перемог – усі благочестя і гріхи окремої людини, свого покоління і людства загалом. Критики дорікали поетові за те, що він нібито дуже часто схильний зводити складність і різноманітність моральних проблем до зовнішнього конфлікту між раціоналізмом науково-технічної доби і людськими емоціями. Критики давали загальну оцінку творчості А. Вознесенського, посилаючись на якісь окремі його твори. З таким підходом важко погодитися, адже А. Вознесенський – поет великих періодів (Л. Тимофєєв).

М. Вінграновський також прагне виразити у своєму художньому світі всю повноту життя, воліє, щоб духовне багатство людини відповідало тим моральним критеріям, котрі передаються від покоління до покоління як вічні орієнтири. Поет – максималіст, він міряє життя за найвищим рахунком. Ця його налаштованість виявляється у ставленні до всього: поет не відділяє особистого від громадського, для нього єдино можливий спосіб реалізації особистості – служіння народові. Він захоплюється усім масштабним: великими людьми, грандіозними подіями... Багато писалося тоном дорікань та звинувачень про захоплення М. Вінграновського «космізмом», але лише окремі критики розпізнали в цьому захопленні не данину моді, не оспівування технічного прогресу, не прагнення розширити арену, на якій відбувається боротьба добра зі злом, а потребу духовного простору, який би дозволив уповні розправити крила. На відміну від А. Вознесенського, у творах якого критика лише побіжно зауважила «тягу» та «звернення» до природи, актуальність теми природи для М. Вінграновського в усі періоди творчості відзначав мало не кожен з рецензентів та дослідників поетового доробку.

Художні світи М. Вінграновського та А. Вознесенського відрізняються поетичними ландшафтами, емоційним кліматом, однак духовна атмосфера цих світів – близька. Обидва поети обрали для себе служіння істині, невіддільної від краси, наближаючись до них різними шляхами.

Отже, доробок критиків, що писали про М. Вінграновського і А. Вознесенського, вагомий і дає змогу зробити наступні кроки в усвідомленні створених поетами національних світів.

У *другому розділі* «**Національний образ світу в творчості М. Вінграновського та А. Вознесенського**» проаналізовано часову та просторову організації художніх світів поезій М. Вінграновського та А. Вознесенського; досліджено аспекти загальнолюдського та національного у духовному функціонуванні та розвитку життєдіяльності їхніх ліричних героїв; розглянуто варіанти опозицій природи, культури і цивілізації у творчості, що сформувалися в умовах науково-технічної революції.

У *підрозділі 2. 1.* «**Часопростір як система координат художнього образу світу**» на основі сучасного теоретико-методологічного інструментарію досліджено часопросторові відношення в художній моделі світу поезій М. Вінграновського та А. Вознесенського.

Організація художнього часу і простору підпорядкована у М. Вінграновського ідеї руху, але рух цей не тільки механічний, найперше – це рух енергії. Ідея «животворящого слова», провідна у творчості українського поета, видозмінюється від слова у світі до слова, яке вміщає світ у собі. З графічним словом тісно пов'язана модель художнього світу М. Вінграновського. Вона складається з цілої низки просторових одиниць, які є не рівномірними та рівнозначними, а утворюють ієрархію. У цій моделі переважають простір України та простір серця, до них долучається простір думи. Ці простори взаємопроникні, події у просторі України проєктуються у простір серця, ідеї, виношені у просторі думи, реалізуються у просторі України, яка «освітила думку мою часом». Простір світу може накладатися на простір України, може бути його продовженням або антиподом. Характерною особливістю художнього світу М. Вінграновського є відсутність у ньому закритого простору.

Індивідуально осмислюється у автора *час*. Поет заявив, що готовий проміняти мить, осіяну любов'ю, на всі століття, пройдені людьми. Для пізніх віршів поета характерна відсутність подій, зникає раніше часто вживаний хронотоп дороги, час уповільнюється, тепер його рух пов'язаний лише з течією води, подувом вітру, – з усім тим, чим живе природа. Утім і в ранню пору творчості вгадуються спроби знайти в природі альтернативу жорсткому і драматичному часові доби, який постає невблаганним суддею.

На відміну від казковості художнього світу М. Вінграновського, де майже відсутній опір простору, художній світ А. Вознесенського закорінений у реальність, де побут є основою буття. Організація художнього простору підпорядкована фабулі, майже кожен вірш – це мініновела з чіткою сюжетною лінією. Для ліричного героя А. Вознесенського не існує відстаней у звичному розумінні, на його розсуд, кілометри не розділяють, а зближують, як проводи. Рух для нього – змагання з простором, спроба підкорити його, освоїти, позначити власною присутністю. Масштаби особистості героя прямо пов'язані з масштабами освоєного простору, і тільки рух дає змогу підтримувати співмірність цих масштабів. Та чим більше герой поспішає, тим швидше

рухається час, звідси така нестерпна *«ностальгія по настоящему»* та зрідка – туга за минулим. Погляд, звернений у світ дитинства, потреба його відвідин, висловлені у формі молитви, свідчать про те, що рух у часі – це не тільки здобутки, але й втрати.

У хронотопі художнього світу А. Вознесенського простір інакший – він відіграє роль сцени, де відбувається дійство, драматургія дії тісно закріплена за часом.

Художній світ М. Вінграновського еволюціонує від великого, яке містить мале, до малого, яке вміщає велике. У першій фазі – це світ духовного піднесення, у другій – душевного затишку; в обох випадках розвиток подій цього світу зумовлений прагненням до ідеалу, а головна суперечність – невідповідність реального ідеалові. У А. Вознесенського художній світ заснований на ідеї реабілітації та корекції поняття гріха і виражається тезою: людина прекрасна у своїй полярності.

У підрозділі 2. 2. **«Відзеркалення національного образу світу в духовності ліричного героя»** розглянуто аспекти духовності у смисловому наповненні національного буття окремого індивіда. Порівняно з рафінованою інтелігентністю ліричного героя А. Вознесенського – інтелігентність героя М. Вінграновського дещо по-дитячому наївна у своїй дивовижній відвертості: він прагне всією душею до людей, що робить його незахищеним, але врешті-решт ця незахищеність виявляє не слабкість та надзвичайну вразливість, а духовну силу. Герой М. Вінграновського – виходець із села, прибулець у місті, він майже не звертається до цього чужого міста поглядом. Місто для нього – не частина живого і безмежного світу, де він «розлитий», і навіть не антипод цього світу, а повна його відсутність. Місто – це «діра» у просторі, «діра», котру герой винаймає, наче куток у якоїсь бабусі, і котра годиться лише для побуту – ночівлі, сну, коли людина непридатна для духовної життєдіяльності.

Не схожі поети й у своєму патріотичному чутті. Ліричний герой М. Вінграновського сприймає світ як *Вітчизну*, як продовження *Вітчизни*. З *Вітчизни* розпочинається все – не тільки світ, а й сам ліричний герой. Герой же А. Вознесенського *Вітчизну* бачить не початком світу, а лише його головною частиною. У розумінні героя національне – це те, що роз'єднує, тому орієнтуватися потрібно на те спільне для всіх, що здатне об'єднувати – на небо (світ). Отже, хоч ліричні герої обох поетів зорієнтовані на національне і керуються національними інтересами, не відокремлюючи їх від власних, однак розуміння й утвердження національного у кожного поета своє.

У підрозділі 2. 3. **«Варіативність відносин природи, культури і цивілізації»** простежено можливі співвідношення, опозиції та ієрархія природи, культури і цивілізації у межах окремого художнього світу. М. Вінграновський цивілізацію бачить як продовження культури, а всі здобутки цивілізації йому здаються виявами потуги людського духу. Саме тому йому нелегко дається

відмова від думки, що цивілізація – вищий рівень культури. Часом у нього вириваються гіркі слова: *Кривавий мій! Могилистий! Космічний! <...> двадцятий віче мій!.. ; Ну, що ж тепер мовчиш, мій вік / Цивілізованих калік?!*

А. Вознесенський також не уникає впливу НТР, однак від самого початку протистоїть тогочасним новинкам цивілізації. У поета нема ілюзій щодо «благодаті» атомів, проте йому доводиться визнати, що й сам він мимоволі потрапляє у поле емоційної дії цієї надпотужної сили, за що й картає себе безжально, відчуваючи відповідальність за власне слово, яким підтримує не тільки рушійні процеси, а й руйнівні. А. Вознесенський – дитя міста, величезного мегаполісу, це його природне середовище, а жива природа – не його дім, тут він гість. Утім гість доволі частий і уважний: природа являє йому якийсь поки що незбагнений вищий смисл і цим безперестанно вабить. У протистоянні людини й природи поет свідомо стає на бік останньої. Щоб привести людину до тям, примусити її збагнути несправедливість реального стану речей, А. Вознесенський застосовує прийом інверсії, міняючи місцями мисливця і його жертву, людину й природу. На відміну від А. Вознесенського, у якого природа зазвичай локальна – лише якась частина усього світу, у М. Вінграновського вона набуває ознак всеосяжності. Уже в ранніх віршах, де природа ще постає перед читачем у вигляді етюдних замальовок, можна вловити повноту, завершеність і самодостатність. У віршах завершального періоду творчості природа цілком заповнює часопросторові межі. У світі природи поезій М. Вінграновського постає кохана жінка, яка у відчутті героя відновлює утрачений рай. Отже, стосунки з природою у нього гармонійні, злагоджені, конфліктність, яку ми спостерігали у А. Вознесенського, чужа творчості українського поета.

У *третьому розділі «Особливості поетики М. Вінграновського та А. Вознесенського»* через поетику досліджено національні образи світу, проаналіовано етнообрази та колористику, а прозу розглянуто як продовження поетичних ритмів.

Підрозділ 3.1. – «Етнообрази в поезії М. Вінграновського та А. Вознесенського» – розкриває своєрідність національних образів світу на рівні ментальності та архетипів. Встановлено, що у М. Вінграновського *етнообрази* майже дорвнюються до автообразів, тоді як у А. Вознесенського переважають *гетерообрази*, котрі певною мірою відображають і *автообраз*: створюючи образ *Іниого*, поет водночас виражає і своє *Я*.

Яскраво змальовуючи біполярний *етнообраз* російської жінки, яка в нього або мадонна, або п'яниця й повія, А. Вознесенський перекидає місток від долі жінки до долі Росії, причому це не просто паралель: образ Росії виростає із образу жінки.

Етнообраз жінки в поезії М. Вінграновського відмінний: українка, з її цілісною натурою, є світлою та смиренною і разом з тим непокірною – її смирення бере витoki із житейської мудрості

та усвідомлення власного призначення і найвищого смислу її Буття – материнства. Особливо світлою і прекрасною, майже канонічною вона постає в коханні.

Створюючи національний образ жінки, обидва поети звертаються до етнообразів-символів: у Росії насамперед – це *черемуха* і *береза*: «Опять за сердце хватанула / берез разрозненных толпа» (А. Вознесенський), в Україні – *кіль, сонях, хата, криниця, тополя, Дніпро*: «... я себе не можу уявить» / Без тебе, Дніпре, як без тополі, / Що в серці моїм змалку тополить» (М. Вінграновський).

А. Вознесенський, переосмислюючи образ *берези*, виходить на рівень екзистенції: *береза* у нього пов'язує особисте буття поета з буттям Вітчизни та Бога. Проте безпосередньо з образом Росії автор поєднує полісемантичний образ *черемухи*, який асоціюється з образом «...*потерявшей родину страны*»: Холода черемух приворотные. / Из чужих заморских пропастей / эротическое чувство родины / тянет всех в последнюю постель». Метафора *последняя постель* – це і ложе смерті, і ложе любові.

У М. Вінграновського знакові етнообрази-топоніми *Дніпро* та *Київ* невід'ємні від духовності й долі українського народу. Образ Дніпра виражає реалізованість нації. Ось чому в часи духовної неслави звучать гіркі слова: «Дніпро утік – осталась лиш вода». Поетичний світ М. Вінграновського – на відміну від більш універсального і естетизованого світу А. Вознесенського – зберігає в собі значні сліди етнічної природності й автентичності.

У *підрозділі 3.2 «Колористика у художній структурі поезій М. Вінграновського та А. Вознесенського»* розглянуто колірну палітру з її символікою та чинниками формування національних міфологій кольорів. Для М. Вінграновського у ранній період творчості найближчий синій колір та його відтінки. Зазвичай поет застосовує *синій (голубий, блакитний)* колір у його прямому значенні на називання предметів та явищ, які традиційно асоціюються з цим кольором і складають усталені лексико-семантичні поєднання. Лише зрідка назву цього кольору вжито у переносному значенні. Не менш часто М. Вінграновський звертається до *чорного, червоного/багряного, золотого та білого* кольорів. *Чорна* барва поет зазвичай підсилює драматичність художніх колізій. Поет активно залучає чорний колір для створення образів, пов'язаних із війною. Чорне забарвлення містить у собі негативний відтінок, за небагатьма винятками, коли йдеться про назву природного кольору у складі метафори, де він оцінюється нейтрально або позитивно. Те саме можна сказати й про *червоний* колір, з тією різницею, що, окрім відсилань до трагічних образів, він покликаний будити асоціації, пов'язані з урочистістю, небуденністю. *Золоту* барву у більшості текстів (крім позначення властивостей металу: *золота підкова, золотий стіл*) осмислено поетом переносно. Вона гармонійно вписується в поезику М. Вінграновського, пройняту пафосом емоційного піднесення, духовного кипіння та світлої,

осяйної врочистості. Подібну роль, поряд із *золотим*, відіграє *білий* колір, хоч пафос білого притишений, інтимний, особистісний.

У творчості А. Вознесенського «панівні» барви – *красная (червона), белая (біла), черная (чорна)*, які складають «колірний архетип» людини; колірна тріада у нього виражає архетип людського суспільства (тут спираємося на аналіз символічного значення кольорів у Б. Базими). У раннього Вознесенського *черное (чорне)* колір не містить у собі позитивних оцінних ознак (пор.: *чорнота розораного поля*), хоч і не викликає яскраво виражених негативних асоціацій – радше це колір застороги, приглушених страхів та передчуттів: *чорна вода, чорні мисливські дробинки, чорні сліди на снігові чоловіка, що покидає жінку, чорна сковорідка сонця...* Це колір утрати. Чорний колір символізує перехід від реального світу до потойбічного або зв'язок між ними. Символічне значення *білого (білого)* кольору мінливе, двополюсне. *Червоний (красный)* колір асоціюється в А. Вознесенського зі складним процесом поетичної творчості. У палітрі поета також досить часто вживаються *синій/голубой (синій/голубий)* та *(золотий)*.

І А. Вознесенський, і М. Вінграновський найчастіше використовують архетипні барви. Ця тенденція не міняється упродовж усього періоду їхньої творчості. *Синій* та *золотий (синий, золотий)* кольори також достатньо активні в українського та російського поетів, хоч і поступаються архетипним.

У підрозділі 3.3 «**Національний образ світу в ритмомелодиці прози М. Вінграновського та А. Вознесенського**» простежено національні образи світу в ритмомелодиці їхньої прози. Обидва автори наносять образи націй на літературну карту своїх поезій, але обирають для цього різні шляхи.

У прозі А. Вознесенського межі між нацією і світом невизначні: майже третину текстів із «Дома прозы» присвячено митцям інших культур, де їхня творчість постає як духовний набуток російського народу. Водночас поет долучає до світу і російську літературу та мистецтво, в тому числі й власну творчість, яку бачить у загальнолюдському контексті. Розрізнення А. Вознесенським *Свого* і *Чужого* не породжує проблему вибору: *Своє* у нього лежить в підґрунті буття, а *Чуже* – у баченні, *Чуже* – це ще не освоєне *Своє*.

Прозаїка М. Вінграновського, здається, не цікавлять загальні ідеї, його ваблять конкретні живі люди, котрі живуть своїм життям і є передусім невід'ємною частиною довколишньої природи і того організму, який іменується нацією. Для героїв його прози світ існує лише в національних вимірах, окреслених простором буття, *інший* світ існує для них у формі «інформації» і може слугувати альтернативою тому світові, де вони живуть.

Розділ четвертий «Рецепція художнього образу світу в перекладах творів М. Вінграновського та А. Вознесенського». У порівняльному вимірі проаналізовано оригінальні

поетичні твори обох поетів та їхні переклади, охарактеризовано відозміни національних образів світу в іншомовних дискурсах; досліджено варіанти перекладацьких інтерпретацій окремих віршів М. Вінграновського.

У підрозділі 4.1 «Рецепція художнього образу світу в україномовних перекладах А. Вознесенського» висвітлено проблеми «вживлення» перекладних творів російського поета в контекст української літератури. Кількість творів А. Вознесенського, які були перекладені українською мовою й увійшли до збірки «Антисвіти», порівняно невелика – 31 вірш і 3 поеми. Збірку підготували дев'ять перекладачів, серед яких – такі майстри слова, як А. Малишко, Д. Павличко, І. Драч, В. Коротич, П. Перебийніс, основний же корпус перекладів виконано З. Гончаруком та В. Коломійцем. Завдяки цим перекладам є можливість розглядати творчість А. Вознесенського, поета світової величини, у контексті української поезії і ширше – культури. Відтак з'являється матеріал для зіставлень, на підставі котрого потрібно простежити, чи вдалось авторові перекладної версії забезпечити міру взаємодії *Свого* й *Чужого* в ній, виконати завдання, з одного боку, зберегти характерні риси національного образу світу у російського поета, а з іншого – зробити цей образ органічним для українського реципієнта.

Детально проаналізовано вірш А. Вознесенського «Монолог Мерлін Монро» в перекладі І. Драча. Загалом перекладну версію треба оцінити як достатньо адекватну, індивідуальні трансформації, зумовлені властивостями цільової мови, не суперечать задумові автора оригіналу. Неминучі втрати стосуються лише окремих змістових відтінків.

Українська версія вірша «Антимиры» представлена Д. Павличком, перекладацький хист якого високо цінував В. Стус. Перекладач не виходить за межі головної ідеї першотвору, яка виражається у змалюванні абсурдності *світу* й *антисвіту*. Деякі відхилення відзначаються у характері відтворення окремих локальних мікрообразів. Часом змінюються просторові відношення та постаті дійових осіб: *Антибукашкін* перетворюється на діда. Пор.: *И в них магический, как демон, / Вселенной правит, возлежит / Антибукашкин, академик... – А в них магичный, наче демон, / лежить владика світу, дід / Антибукашкін- академік...*

Виваженими є й інші переклади віршів: «Охота на зайца» (перекладач В. Коломієць, «Роща» (перекладач В. Коротичем).

Підсумовуючи, зазначимо, що загалом перекладачі, намагаючись зберегти складники національного образу світу у творчості російського поета, досягли своєї мети.

У підрозділі 4.2 «Рецепція художнього образу світу в російськомовних перекладах М. Вінграновського» зіставлено елементи національного образу світу в оригінальних віршах із їх відтворенням у перекладах. Більшість поетичного доробку М. Вінграновського в перекладах російською мовою вміщено в чотирьох збірках: це «Третья книга» (1972) і «Козерог» (1977) –

перекладач Л. Смирнов, «На серебряном берегу» (1983) – перекладач Н. Котенко (121 вірш і поема «Демон») і, нарешті, підсумковий томик – «Стихотворения» (1986), до якого увійшли 234 поезії. Окрім перекладів Л. Смирнова та Н. Котенка, до збірки увійшли праці В. Шацкова, В. Гордєєва і Л. Сороки.

Уперше проаналізовано переклади таких поезій, як «Сонет», «Прилетіли коні, ударили в скроні», «Минулося» та ін.

Щодо художньої вартості перекладів та рівня їхньої адекватності, то, як відомо, сам М. Вінграновський ставився до них критично. За свідченням В. Базилевського, поет тому так болісно реагував на переклади, що в них губилося головне і лишалося тільки те, що на поверхні. Досить часто спостерігається підміна оригінальних образів чужорідними, невластивими українській ментальності, через що образ світу в перекладацькій транскрипції суттєво різниться від оригінального. Однак цей аспект виявляє себе лише у процесі спеціального зіставлення перекладу з оригіналом, читач же «на віру» сприймає переклад, а відтак і художні образи в ньому трактуються як автентичні.

У *підрозділі 4.3 «Образ світу в оригіналі та україномовному перекладі поеми А. Вознесенського „Оза”»* показано, що низка помилок, яких припустився З. Гончарук, хоча й не у значній мірі, але все ж таки змінює конструкцію художнього світу в поемі, порушує межові та просторові співвідношення, зміщує ідейні акценти, провокуючи смислові та інтонаційні зсуви. Причиною похибок у перекладі було те, що З. Гончарук користувався кодом, який не був ідентичним кодові автора. Це зумовило часткову втрату закладених у тексті поеми смислів та їхню дещо некоректну інтерпретацію. Попри це, сам факт перекладу поеми А. Вознесенського українською мовою – позитивний, тому що вводить цей твір у контекст української літератури, даючи реципієнтові-білінгвові матеріал для зіставлень, порівнянь, діалогу, бо лише у результаті обміну літературними набутками глибше усвідомлюється національна картина світу.

У *підрозділі 4.4 «Модифікація тлумачення поезій М. Вінграновського у російськомовному дискурсі»* зіставлено варіанти перекладу одного вірша різними авторами, а також відмінні редакції одного й того самого поетичного твору у одного перекладача. Перекладні інтерпретації одного й того самого вірша у своєму різноманітті доповнюють одна одну і врешті-решт збільшують шанси для його прочитання у всій поетичній повноті. У зіставленні вони утворюють умови для глибшого розуміння першоджерела, стимулюючи подальшу роботу в цьому напрямку. Отже, чим більше інтерпретацій, тим краще для оригіналу. Водночас важливо зазначити, що різні інтерпретації не можуть бути самоціллю, вони мотивуються прагненням створити *ідеальний* переклад і викликаються складністю завдання.

У **Висновках** підсумовано основні результати дослідження.

Образ світу визначається як віддзеркалення всієї суми уявлень про дійсність, детермінованих певними традиціями, з-поміж яких найбільш стійкими є ті, які побутують у межах нації.

Загальнолюдський, національний та авторський образи світу не мають чіткого розмежування. Компаративістський підхід дозволяє диференціювати образи світу й розкрити закономірності їхнього створення та функціонування.

В обох літературах образи світу найповніше виражаються через національну ідентифікацію та самоідентифікацію.

Національні образи світу у М. Вінграновського та А. Вознесенського схарактеризовано через особливості їхньої поетики.

В А. Вознесенського простір підкорюється фабулі твору, а час виступає одним із чинників драматургії. Рух для нього – спосіб розщеплення буття на атоми явищ, подій, обставин. У поета простір екстравертний: його герой неспроможний зафіксувати себе не лише у просторі, а й у часі.

У М. Вінграновського організацію художнього часопростору підпорядковано ідеї руху, передовсім – руху енергії животворящого слова. Модель художнього світу поета складається з низки нерівнозначних взаємопроникних просторових одиниць, головними з яких є простір України і простір серця, до яких долучається простір думки та сну, що дає підстави говорити про його інтровертність. Для ліричного героя М. Вінграновського світ – лише продовження Вітчизни, для нього не тільки світ, а й сам він – його Я – розпочинаються з України

Герої М. Вінграновського та А. Вознесенського подібні в головному: обидва вони зорієнтовані на загальнолюдські цінності, однак розглядають їх крізь призму національного. Різниця в тому, що ліричний герой М. Вінграновського у своїх почуттях розширює національне до значення загальнолюдського, а у А. Вознесенського він прагне, щоб загальнолюдське ставало надбанням національного.

Одним із засобів створення національного образу світу в обох поетів є колористика, зокрема архетипні образи-символи.

До важливих складників національного образу світу належить ритмомелодика прози. Національний образ світу у прозі А. Вознесенського не відрізняється від його образу в поезії, тоді як у М. Вінграновського він дещо видозмінюється, набуваючи опосередкованого вираження.

У перекладних версіях поезій М. Вінграновського й А. Вознесенського загалом забезпечено рівень адекватності, хоч перекладачам не вдалось уникнути певних відхилень від оригіналу, зумовлених особливостями системної організації цільової мови.

Отже, національні образи світу А. Вознесенського и М. Вінграновського типологічно споріднені і водночас відрізняються самобутністю.

**ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ДИСЕРТАЦІЇ
ВИКЛАДЕНО У ТАКИХ ПУБЛІКАЦІЯХ:**

1. Слапчук В. Образ світу в оригіналі та українському перекладі поеми А. Вознесенського «Оза»: компаративістський аспект / Василь Слапчук // Теорія літератури, компаративістика, україністика: Збірник наукових праць з нагоди сімдесятиріччя доктора філологічних наук, професора, академіка Академії вищої школи України Романа Гром'яка / Упорядники М. Лановик, З. Лановик, І. Папуша, О. Лабушук, Я. Гринчишин, С. Ткачов // *Studia methodologica*. – Вип. 19. – Тернопіль : Підручники і посібники, 2007. – С. 365-371.

2. Слапчук В. Особливості художнього світу у вірші А. Вознесенського «Монолог Мерлін Монро» та його відтворення в перекладі І. Драча українською мовою / Василь Слапчук // Наукові записки. Серія: Літературознавство / за ред. проф. М Ткачука. – Вип. 21. – Тернопіль : ТНПУ, 2007.– С. 284-293.

3. Слапчук В. Духовний світ ліричного героя М. Вінграновського та А. Вознесенського: загальнолюдські та національні риси / Василь Слапчук // Волинь філологічна: текст і контекст. Польська, українська, білоруська та російська літератури в європейському контексті: Зб. наук. пр. Вип. 6: У 2-х ч. Ч. I. / Упоряд. Л. К. Оляндер. – Луцьк : РВВ „Вежа” Волин. нац. ун-у ім. Лесі Українки, 2008. – С. 246-256.

4. Слапчук В. Час і простір у поезії М. Вінграновського та А. Вознесенського: компаративний аспект / Василь Слапчук // Література. Фольклор. Проблеми поетики: Зб. наук. праць. – Вип. 28. – Ч. 2 / Редкол.: А. В. Козлов (відп. ред.) та ін. – К. : Твім інтер, 2007. – С. 572-581.

5. Слапчук В. Ментальність ліричного героя і автора у поезії М. Вінграновського / Василь Слапчук // Література. Фольклор. Проблеми поетики: Зб. наук. праць. – Вип. 31 – Ч. 2 / Редкол.: Г. Ф. Семенюк (гол. ред.), А. В. Козлов (відп. ред.) та ін. – К. : Твім інтер, 2008 – С. 653-663.

6. Слапчук В. Сміх у поезії М. Вінграновського та А. Вознесенського: антропологічний вимір / Василь Слапчук // Новітня теорія літератури і проблеми літературної антропології / Упорядник І. В. Папуша // *Studia methodologica*. – Вип. 24. – Тернопіль : Редакційно-видавничий відділ ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2008. – С. 180-185.

7. Слапчук В. Твори М. Вінграновського та А. Вознесенського крізь рецептивну естетику / Василь Слапчук // Науковий вісник Волин. нац. ун-у ім. Лесі Українки: Філологічні науки. Літературознавство. – № 8. – Луцьк : РВВ „Вежа” Волин. нац. ун-у ім. Лесі Українки, 2008. – С. 187-192.

8. Слапчук В. Образ учителя у творах М. Вінграновського та А. Вознесенського / Василь Слапчук // Література. Фольклор. Проблеми поетики: Зб. наук. праць. – Вип. 32. – Ч. 1 / Редкол.: Г. Ф. Семенюк (гол. ред.), А. В. Козлов (відп. ред.) та ін. – К. : Твім інтер, 2008. – С. 357-370.

9. Слапчук В. Національний образ світу у творах українських поетів-шістдесятників / Василь Слапчук // Література. Фольклор. Проблеми поетики: Зб. наук. праць. – Вип. 33 / Редкол.: Г. Ф. Семенюк (гол. ред.), А. В. Козлов (відп. ред.) та ін. – Ч. 2. – К. : Твім інтер, 2009 – С. 670-680.

10. Слапчук В. Варіативність відносин природи, культури і цивілізації в поезії М. Вінграновського та А. Вознесенського / Василь Слапчук // Література. Фольклор. Проблеми поетики: Зб. наук. праць. – Вип. 29 / Редкол.: Г. Ф. Семенюк (гол. ред.), А. В. Козлов (відп. ред.) та ін. – Ч. 1. – К. : Твім інтер, 2010 – С. 602-612.

АНОТАЦІЯ

Слапчук В. Д. Національний образ світу у творчості поетів-шістдесятників (М. Вінграновський і А. Вознесенський). – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук за спеціальністю 10.01.05 – порівняльне літературознавство. – Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка. – Тернопіль, 2011.

У дисертації в компаративістському вимірі, через зіставлення творчості поетів-шістдесятників М. Вінграновського й А. Вознесенського, розкрито в їхньому доробкові базові аспекти основних смисло- і формотворчих складників національних образів світу. Виявлено особливості поетики обох авторів, досліджено аспекти загальнолюдського та національного в їхній творчості, встановлено мотивацію вибору пріоритетних духовних цінностей та способи їх художньо-естетичного освоєння. В образах світу схарактеризовано співвідношення типологічного і своєрідного, з'ясовано їх рецепцію в оригінальних авторських текстах та перекладах.

Ключові слова: поети-шістдесятники, національний образ світу, національна (само)ідентифікація, ліричний герой, етнообрази, рецепція, часопростір, ритмомелодика, колористика, інтерпретація.

АННОТАЦИЯ

Слапчук В. Д. Национальный образ мира в творчестве поэтов-шестидесятников (М. Винграновский и А. Вознесенский). – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата филологических наук по специальности 10.01.05 – сравнительное литературоведение. – Тернопольский национальный педагогический университет имени Владимира Гнатюка. – Тернополь, 2011.

В диссертации в компаративном измерении в общем плане охарактеризованы национальные образы мира в поэзии украинских и русских авторов – И. Драча, Б. Олейника, В. Симоненко, Лины Костенко, Б. Ахмадулиной, И. Бродского, Е. Евтушенко, А. Кушнера и др.

Предметом изучения являются национальные образы мира в творчестве поэтов-шестидесятников М. Винграновского и А. Вознесенского. Теоретически соотнесены такие понятия, как общечеловеческий, национальный и авторский образы мира. Через сопоставление творческого наследия авторов раскрыты базовые аспекты основных смысло- и формообразующих компонентов национальных образов мира. Проведен сравнительный анализ временной и пространственной организации художественных миров. Художественное *пространство* у М. Винграновского отличается закрытостью, его мир текучий и изменяющийся, как и мир лирического героя в нем. Установлено, что в пространственно-временной модели мира у А. Вознесенского *пространство* служит сценой, где совершается действие, драматургия действия у обоих поэтов также тесно связана со временем.

Очерчены у авторов варианты оппозиций природы, культуры и цивилизации в условиях научно-технической революции. Через особенности поэтики проанализированы этнообразы и национальные стереотипы как одно из средств формирования национального образа мира. Индивидуально осмыслены у обоих поэтов традиционные словесные образы-символы *Днепра, Киева, криницы, хаты* (М. Винграновский), *березы, черемухи* (А. Вознесенский), выражающие идею Родины. Прослежена структурализация мира на *Свое* и *Чужое* пространство, отмечено, что каждому поэту свойственна сосредоточенность на *Своем*. Этнообразы М. Винграновского в значительной мере отождествляются с автообразами, а у А. Вознесенского преимущественно наблюдаются гетерообразы. Исследована цветовая палитра художественных систем поэтов, особое внимание уделено колористическим образам-символам архетипной семантики.

У украинского и русского авторов рассмотрена ритмомелодика прозы, которая у них является органическим продолжением поэзии. Охарактеризованы мемуары «На виртуальном ветру» и повесть «О» А. Вознесенского, роман «Северин Наливайко», повесть «Манюня», рассказ «Летняя ночь» М. Винграновского.

Освещена рецепция национального образа мира в оригинальных авторских текстах и переводах.

В образах мира выявлено соотношение типологического и своеобразного. В творчестве А. Вознесенского и М. Винграновского изучены аспекты общечеловеческого и национального, установлена мотивация выбора приоритетных духовных ценностей и способы их художественно-эстетического освоения.

Ключевые слова: поэты-шестидесятники, национальный образ мира, национальная (само)идентификация, лирический герой, этнообразы, рецепция, хронотоп, ритмомелодика, колористика, интерпретация.

SUMMARY

Slapchuk V. D. National image of the world in works of poets-shistdesiatnyks (M. Vingranovskiy and A. Voznesenskiy). – The manuscript.

The thesis for Candidate's Degree in Philology. Speciality 10.01.05 - comparative literature. – Ternopil National Pedagogical University named after Volodymyr Hnatiuk . – Ternopil, 2011.

In the thesis through juxtaposing of M. Vingranovskiy and A. Voznesenskiy's poetical works in comparative aspect the author reveals basic aspects of principal notional and form creative components of the national images of the world. The author of the investigation reveals the peculiarities of the poetics of both authors-shistdesiatnyks. He discovers the main human and national aspects in their works and establishes the principal motifs for the primary spiritual values choice and the ways their artistic and aesthetical comprehension. The correlations between typological and original is characterized in the images of the world. Their reception in the original investigated texts and their translations is defined.

Key words: poets-shistdesiatnyks, national image of the world, national (self)identification, lyrical hero, ethnical images, reception, space-time continuous, rhythm-melodics, colouristics, interpretation.

Підписано до друку 15.02.2011 р.
Формат 60х90/16. Гарнітура Times New Roman.
Папір офсетний Умов. друк. арк. 0,9.
Умовн. фарб. відб. 0,9. Друк на різнографі.
Наклад 100 прим. Зам. № 54

Редакційно-видавничий відділ
Тернопільського національного педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка
46027, м. Тернопіль, вул.. М.Кривоноса, 2.